

Письменник, що кохав квіти

Є. П. ЯКОБСЕН.

ХТО ВІН?

Коли берете з позичальні книжки і деякі нинішні часом томлять вас своїм бажанням надмірної енергії, — коли часом око ваше зупиниться на прізвищі „Якобсен“ — позичте собі дві його повісті „Марія Груббе“ та „Нільс Ліне“. Це одні з кращів із XIX-го віку, а XIX-ий вік натрошив повістей, як малпи горіхів.

Представити вам Якобсена? Один із найбільших данських письменників. Данська література непропорційно сильна до кількості населення Данії. Недурно видала такого критика як Брандес.

Кажуть вам дещо такі імена як Гольберг, Еленшлегер, Андерсен, Кіркегорд? Ні? Шкода.

Якобсен щось якби данський Фльобер. Тільки фізичної сили не мав такої. Жив усього 38 літ (1847—85) і залишив крім двох повістей том новел, трохи поезій і листів і проекти нових творів.

Почав від природознавства. Писав про Дарвіна, переклав два головні його твори, дав наукову працю про квіти. Від квітів помер. Пішов раз на багна босоніж студіювати якесь зілля — простудився, — сухоти. Іздив до Італії та Франції, південне сонце не помогло; батьки його вже нездужали на легені.

НЕІМОВІРНА ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ

У стилі його почуваєте ввесь час запах квітів. Він захоплений їх соковитими, опьянливими колірами. А мова! Для цієї мови Марія Райне Рільке вивчився по данськи, щоб Єнса Петра Якобсена читати в оригіналі.

Чули ви може колись, як Кобилянська захоплювалась Якобсеном. Неодна її новеля надихана ним, але Якобсен нагадує більше нашого Кочубинського, що так само привязував незвичайну вагу до мови, стилю, сюжету та пішов за доброю школою французьких реалістів.

„Марія Груббе“ може навести сон на ваші повіки, коли не будете знати, що це справжня, історична подія. Якобсен старався йти за історією, наче совісний хронікар, що хоче тільки давнім героям перелити кров свого схвильованого серця, коли читає про них здивований. Оця Марія Груббе — споріднена з королівським двором, жінка молодого князя, потім жінка інтелігентного джентельмена, потім старого багатія, а врешті жінка звичайного сільського візника і перевізника — неімовірна постать своєю безпосередньою шірістю. Не віримо, що ті самі данці — нинішні маслороби, мали людей з такими пристрастями, таким розмахом. Не віримо, бо кого з нас коли цікавила історія Данії?

Марія Груббе — предивна історія кохання. Нині повторяють її часописні хроніки.

МАЛИЙ ДАНСЬКИЙ ГАМЛЕТ

„Нільс Ліне“? Ще один малий данський Гамлет. Близький усім, що мучились у молодості від кохання та світогляду. Чуємо часто, що в добі романтизму молодь була така-то, а нині... Можливе, що ті, що копають мяча і вправляють на стрільниці, не мають часу кохати і передумувати ідеї — все рішають енергійно, наче на команду.

Але і не для них письменники пишуть такі книжки.

Якобсен вложив у Нільса Ліне одну частинку своєї душі. Слова тут горять, мрії печуть, але читач не думає про автора. Автор — вірив Якобсен — повинен відтворювати переживання своїх героїв так, щоб ми не знали, чи він боронить їх чи трохи кепкує з них... Такий був суворий принцип Фльоберівського мистецтва: — вибирай, читачу, свої симпатії та ідеї сам, начеб ти стояв перед живими людьми і дивився на них. Ми занадто шануємо мистецтво, щоб бути звичайними педагогами!

КОХАННЯ І СМЕРТЬ

Можна довго думати над тим, звідки найшов Якобсен у своїх надірваних грудях так багато сили, щоб стримуватись від того, що було найближче його мріям. Куди не линув він за своїми сюжетами, з яким спокоем різьбив фразу, щоб тремтіла вона, як музика, що пливе з віддалі!

А проте нічого не вигадував. Люди говорять у нього, рухаються, люблять і вмирають, начеб щойно бачив їх, тільки на хвилину приплющив очі з надмірного вражіння. Люблять і вмирають дуже часто. Мав він за собою кохання, якого не міг забути і перед собою смерть іще виразнішу у невідступнім образі. Недурно „Нільс Ліне“

кінчиться таким страшним акордом: „І небавком після цього сконав — тяжким, тяженим сконом“. А лист Пані Фенс перед смертю до її дітей!

ЖИТТЯ БЕЗ ОМАН

Мав Якобсен у собі зрілість і сміливість, що їх можна заздрити як людині та письменникові. Бачив свій шлях у простих, незакарлючених лініях і не мав оман. При цьому вмів стежити за воруханнями власного серця та оманами, що осолоджують життя і передавав їх, як умів, щоб тільки якнайточніше, без самоошуки.

Єнс Петер Якобсен

Може неодна із тих почувань, в які вкладав він усю свою душу, нині для нас незрозуміле. Може ніколи ми не всіли зрозуміти якслід Марію Груббе, Нільса Ліне і Могенса тільки тому, що вони данці. Але є між сторінками книжок Якобсена подих леготу, що зриває занадто скоро дозрілі квіти і приневолює нас думати над їх красою та нетривкістю. М. Рудницький.